

IN MEMORIAM

БОЖО Ђ. МИХАИЛОВИЋ

1902 — 1979

У Рису је 15. априла умро Божо Ђ. Михаиловић, познат нашој културној јавности по текстовима о Његошевом поетском дјелу, по припреми старијих ћириличких рукописа за штампу и по краћим, популарно писаним, монографијама најпознатијих црногорских манастира.

Рођен је у Миокусовићима (Даниловград) 28. августа 1902. године. Основну школу је завршио у Барама Шумановића, нижу гимназију у Никшићу, а петоразредну богословију на Цетињу (1927). Замонашио се 1931. године у Острогу, гдје је остао до 1933. г. Од тада до 1938. г. био је сабрат манастира Пиве, изучавајући прошлост овог познатог политичког и културног центра. Послије напуштања манастира, 1938. године, живио је у свом селу до 1948, кад је дошао на Цетиње да ради у Заводу за заштиту споменика културе и, касније, у Централној народној библиотеци.

Породица Божа Михаиловића дала је неколико бораца у народно-ослободилачком рату.

Одликовао се скромношћу, постојаним карактером, мисаоношћу и развијеним смислом за хумор.

Добро је познавао народну поезију и Његошево књижевно дјело. Са пуно спреме и стрпљивости читао је старије ћириличке текстове. Живо се интересовао за научно и умјетничко стваралаштво, за људске вриједности и разна питања политичке и културне историје Црногораца.

Библиографија радова Б. Михаиловића броји преко тридесет јединица. Своје текстове је објављивао у *Слободној мисли*, *Стварању*, *Историјским записима*, *Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор*, *Побједи*, *Просвјетном раду* и у посебним издањима (у Никшићу и на Цетињу).

Рано изражени смисао за анализу и утврђивање стварног значења појединих појмова богатио је изучавањем Његошеве мисаоне поезије. То је он показао још у свом првом објављеном тексту под насловом *За правилно тумачење Његошеве мисли*. На Његошеву поезију, издања и коментаре пјесникових дјела и појединих стихова односи се половина свих Михаиловићевих радова. Садржајне су и по начину примјерне дискусије које је водио с dobrим познаваоцима Његошевог пјесништва о томе како се може и како треба схватити поједини стих великог пјесника.

Посебна његова заслуга је што је својим савјесним и тачним преписима често изблиједјелих ћириличких текстова омогућио појаву зборника *Паштровске исправе XVI—XVIII вијека* (свих 232), објављеног у издању Архива СР Црне Горе 1959. године. Он је указао и на разне системе писања исправа ова три вијека. Врло значајно је и то што је анализом и упоређивањем докумената успио да разријеши елементе датума у исправама XVIII вијека и утврди годину настанка сваке од њих. Запажен је

Михаиловићев прилог о слову *ц* у паштровским документима XVIII вијека, које је често употребљавао један од њихових писара.

Својим напоменама објављеним поводом појаве фототипског издања *Цетињског љетописа* (1962) Михаиловић је дао добар прилог проучавању овог рукописа као историјског извора. Уз висок смисао за анализу текста овога документа и упоређивање више различитих мишљења о њему, он је показао и познавање историје Црне Горе од XV до XVIII вијека.

Врло савјесно је он извршио и преписе исправа из збирке породице Вукосавовића из Црмнице, објављене у зборнику *Црногорске исправе XVI—XIX вијека* (1964). — Сам је објавио девет паштровских исправа из XVI—XVIII вијека и једно писмо владике Данила из 1725. године.

Поред публикације *Његош*, написане на основу познатије литературе о личности, политичком и поетском дјелу овог црногорског владара, за коју је написао да „није синтетичка студија“, Б. Михаиловић је објавио и пет издања о црногорским манастирима: Пива, Острог, Цетињски манастир, Манастир Морача и паштровски манастири (Прасквица, Режевићи, Градиште и Дуљево).

Михаиловића су интересовала и друга питања црногорске историје (поводом стогодишњице познатог Острошког затвора 1852—1853. године). Објавио је и неколико приказа књига: зборника грађе из историје Црне Горе 1685—1782 (Ј. Миловића) и књига о стварању црногорске државе (Б. Павићевића), о боју на Царевом лазу (Н. Вукчевића) и о животу Петра II Петровића (П. Поповића; за штампу приредио С. Вукмановић).

Дјело Б. Михаиловића није обимно, али по својој тематици, по оцјени података које је крајње савјесно прикупљао и одабирао и по методу закључивања — заслужује пуну пажњу многих посленика на књизи. Оно ће по свему томе имати своје мјесто у фонду наше културе. Ово тим прије што је студиозност његова рада и јасноћа излагања најпуније долазила до изражаја у приликама кад је требало више рећи и боље истаћи вриједности онога што живи у нашем наслеђу и што ће човјекову мисао и будуће занимати.

Б. Д. Пејовић

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА БОЖА Ђ. МИХАИЛОВИЋА

- 1 За правилно тумачење Његошеве мисли, Слободна мисао, 1937, бр. 43, стр. 3.
- 2 Прилог тумачењу неких Његошевих стихова, Стварање V, 11—12, 1950, стр. 410—415.
- 3 Како разумјети неке Његошеве стихове, Стварање VI, 1, 1951, стр. 58—59.
- 4 Неколико примједба на Радовићев коментар „Горског вијенца“, Стварање VI, 4, 1951, стр. 232—238.
- 5 Година Његошева рођења, Историјски записи IV, књ. VII, 7—9, 1951, стр. 380—388, и књ. IX, 1953, стр. 284—285.
- 6 Поводом стогодишњице Острошког затвора 1852/3—1952/3, Историјски записи V, књ. VIII, 4—12, 1952, стр. 356—364.
- 7 Нека објашњења уз издање Његошевих дјела, Стварање VIII, 1—2, 1953, стр. 32—39.
- 8 Савремено интересовање за „Лучу микроkozма“, Стварање VIII, 11, 1953, 706—710.
- 9 Објашњења уз Његошеве „Пјесме“ и „Лучу микроkozма“, Стварање IX, 2, 1954, стр. 125—132.
- 10 „Поводом приказа друге књиге Његошевих цјелокупних дјела од Б. Михаиловића“, Стварање IX, 7—8, 1954, стр. 499—501.
- 11 П. П. Његош, „Горски вијенац“, Стварање X, 5, 1955, стр. 314—317.
- 12 Слово *ц* у паштровским документима XVIII вијека, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд 1956, св. 1—2, 127—128.
- 13 Др Бранко Павићевић: „Стварање црногорске државе“, Стварање XI, 1, 1956, стр. 76—79.
- 14 Др Јевто Миловић: „Зборник докумената из историје Црне Горе (1685—1782)“, Стварање XII, 2, 1957, стр. 147—152.

- 15 Неколико паштровских исправа и једно писмо владике Данила, Историјски записи XI, књ. XIV, 1958, стр. 328—340.
- 16 Петар Петровић Његош, „Горски вијенац“ (за штампу приредили Јагош Јовановић и Ристо Драгићевић). Издавач: Графички завод — Титоград, 1959, Стварање XV, 1, 1960, стр. 43—48.
- 17 Најновије издање „Горског вијенца“, Стварање XV, 5, 1960, стр. 417—421, и бр. 6, стр. 518.
- 18 Једна пригодна пјесма о Петру Великом, Стварање, XV, 11—12, 1960, 996—998.
- 19 Цетињски љетопис као историјски извор, Историјски записи XVI, књ. XX, 4, 1963, стр. 601—620.
- 20 Још о титоградском издању „Горског вијенца“ из 1959 године, Стварање XX, 3—4, 1965, стр. 325—329.
- 21 Публикација „Његош“ није синтетичка студија, Просвјетни рад, број 20, од 15. XII 1966.
- 22 Павле Поповић: „Живот Петра II Петровића Његоша“ (за штампу приредио Саво Вукмановић, професор, Цетиње 1966), Побједа од 8. I 1967.
- 23 Неке примједбе на књигу др Николе Вукчевића: *Питање боја на Царевом лазу*. Београд 1968, (Историјски записи 1968, књ. XXV, 4, стр. 675—676).

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

- 24 Манастир Пива, Никшић 1937; друго издање Цетиње 1966.
- 25 Манастир Острог и св. Василије Острошки, Цетиње 1959; друго издање Цетиње 1962; треће издање Цетиње 1965.
- 26 Цетињски манастир, Цетиње 1962, друго издање Цетиње 1965.
- 27 „На стакленим ногама суперлатива“ (Одговор Томиславу Ладану), Цетиње 1962.
- 28 Паштровићи и њихови манастири, Цетиње 1963.
29. Његош, Цетиње 1966; друго издање Цетиње 1969; IV издање 1974.
- 30 Манастир Морача, Цетиње 1968, друго издање 1975.
- 31 Митрополит Петар I-Свети, Цетиње 1973.
- 32 За збирку „Паштровске исправе XVI—XVIII вијека“, коју је издао Државни архив на Цетињу 1959 године, преписао са оригинала више од 230 докумената.